

tvätta kläder

Tvätten är en hushållssyssla som ingen kommer undan och många är föreställningarna om hur den ska skötas. Textilexperten Mats Johansson hjälper till att svara på de vanligaste frågorna om tvätt.

479

Mats Johansson, lärare och forskare på textilhögskolan i Borås, ger sina tvättråd. FOTO: FREDRIK MALMLUND

Det finns sanningar om tvätt som inte går att bortse från. Som att lägre temperaturer kräver mindre uppvärmning och är miljövänligare än höga gradtal. Andra påståenden, som att jeans aldrig ska tvättas, är mer tveksamma.

– Ingenting blir heller renare av att du överdoserar tvättmedel. Tvärtom ger det ett onödigt slitage på textilerna och du slösar pengar, säger Mats Johansson som är lärare och forskare på textilhögskolan i Borås.

Här hjälper tvättexperten till att reda ut vanliga myter kring tvätt och resonera fram bästa lösningen.

Kläder behöver tvättas

SANT. Fysisk smuts och partiklar lägger sig mellan fibrerna i tyget där de sliter och nöter på kläderna. Vissa kläders fibrer är mer känsliga än andra och slits fortare när de kommer i kontakt med främmande eller avvikande ämnen.

– Det blir nästan en filosofisk fråga men kläder mår bra av att vara rena, säger Mats Johansson.

Det kan även bli en bakterietillväxt i smutsiga kläder. Ju mindre smuts i kläderna, ju mindre har mikroorganismerna att leva på.

Läs också: Så ofta ska du tvätta dina sängkläder

Träningskläder ska tvättas ofta

FALSKT. Studier har visat att försvinnande lite av allt vi tvättar i Sverige är smutsigt. Mats Johansson menar att det finns föreställningar om smuts som inte stämmer och bidrar till övertvätt.

– Kroppsvätskor som svett är inte smutsiga och bakteriekulturen vi har på kroppen är till största del av godo. Jag tvättar som många andra mina underkläder och strumpor av hygiensskäl efter en användning, men man behöver inte gå till överdrift och köra långa tvättprogram. Sportplagg har dessutom en stödfunktion som nöts ut vid i tvätt, säger Mats Johansson.

Tvättmetoder är en fråga som engagerar, menar experten Mats Johansson. FOTO: ISTOCK

Dosering av tvättmedel är viktigt

SANT. Dosering och temperatur är A och O när det gäller tvättmedel, menar Mats Johansson. Tvättmedel verkar nämligen i olika fönster.

– Den viktigaste komponenten i tvättmedel är enzymer. Olika enzymer har olika uppgifter och ger olika reaktioner. Det finns enzym som verkar specifikt på bomull, till exempel. Enzymer är känsliga och gör bara sitt jobb i ett litet fönster av rätt temperatur och ph, förklarar Mats Johansson.

– Tvättmedel innehåller även en komplexbildare som neutraliserar radikaler och håller de i vatten. Enkelt uttryckt finns det ämnen i tvättmedel som gör att smuts lossnar från tygets yta och hamnar i vattnet där den stannar kvar för att sedan åka med ut.

Mjukt och hårt vatten

För att tvättmedlet ska verka optimalt är det förutom rätt temperatur viktigt att veta vilket vatten som finns där du bor. Ju hårdare vatten, desto högre dosering.

Tvättmedel skiljer sig även länder emellan, förklarar textilläraren. I Sydeuropa finns tunnvis med lågkoncentrerat, billigt pulvertvättmedel. För att det ska verka behövs flera skopor. I Norden köper vi högkoncentrerade flytande medel där det räcker med en skvätt.

– Många tänker säkert att ingen ska lägga sig i hur de väljer att tvätta, men det står mycket bra och viktig information på tvättmedlets förpackning. Vissa maskiner behöver ett visst tvättmedel. Det är ingen bluff, ofta har de testat ut vilka medel som gör jobbet bäst i den maskinen, säger Mats Johansson.

Läs också: Därför är det dåligt med för mycket tvättmedel

Husmorsknepen fungerar bäst

FALSKT. Hur man tvättar går ofta i arv, menar Mats Johansson. Om en förälder brukade göra på ett visst vis ligger det nära till hands att ta efter den metoden.

– Historiskt har man tvättat med alkalisk aska, bakteriedödande ättikssprit och fläcklösande alkohol. Tyvärr går husmorsknepen ofta bet nu för tiden. De blir förlegade och har passerat sitt utgångsdatum när det kommer till tvätt i moderna maskiner, säger han.

– Ja, det finns ämnen som kan göra rätt men chansen att du prickar rätt knep till rätt fläck är liten. Moderna tvättmedel däremot gör lite rätt på det mesta.

Överdoserings av tvättmedel kan skada textilier. FOTO: ISTOCK

Högre tvätttemperaturer dödar bakterier

SANT. Det stämmer att högre temperaturer tar död på fler bakterier, men i de tvättmaskiner vi har hemma är högsta temperaturen i många fall för låg för att det ska bli någon skillnad.

– Förr i tiden kokade man vita lakan. Vid hundra grader blir vatten mer lättflytande och kan således skölja bort mer smuts än vad det klarar av att göra vid 30 grader. På sjukhus tvättas allt i 70-90 grader och mycket längre tider än i vanlig hushållstvätt, säger Mats Johansson.

Tvättmaskinen är smutsig inuti

SANT. Den största bakterieharden är tvättmaskinen själv. Mats Johansson förklarar att för varje tvätt som går i 30-40 grader fastnar rester av beläggningar i maskinens rör och ytor.

– Jag rekommenderar att man en gång i månaden kör en tom maskin på 90 grader. Om du brukar använda flytande tvättmedel ska du ta pulver till den tomma maskinen, och tvärtom. Detta för att tvättmedlen verkar på varandra. Har man mer bacillskräck än klimatångest så är det en bra metod att köra tom maskin då och då.

Läs också: Därför kan din tvättmaskin vara en bakteriehärd

Vittvätt och kulörtvätt är samma sak

FALSKT. Det är skillnad på vittvätt och kulörtvätt, och på pulverform och flytande.

I pulvertvättmedel för vittvätt finns blekmedel som mattar av klara färger. I flytande tvättmedel finns ingen blekning och många upplever därför att kläderna inte blir lika rena av det, menar textilläraren.

– Jo, det blir rent men det bleker inte lika bra. Ofta är det inte tyget i sig som behöver blekas utan fläckarna på det. Samtidigt kan vita plagg bli gråa vid för låga temperaturer oavsett tvättmedel, säger Mats Johansson.

Experten rekommenderar att man har tre olika tvättmedel hemma: Kulörtvättmedel, fläckborttagningsmedel och vittvättmedel i pulverform.

Torktumling skadar kläderna

SANT. Kläder som torktumlas utsätts för slitage när de kastas runt, runt i en timme eller mer. Allt det ludd som ligger kvar i maskinen efter en torktumling är fibrer som har slitits loss från kläderna.

Vissa material mår bra av fukt, till exempel bomull, och andra försvagas av fukt, till exempel viskos. Blöt och svag viskos mår därför bättre av att ligga still och torka.

Den mest skonsamma torkmetoden alla kategorier är lufttorkning utomhus en varm dag, menar Mats Johansson. När det inte går rekommenderar han hängtorkning.

– Det rimmar dåligt med den moderna människans livsstil att låta saker ta tid. Ju snabbare man torkar desto bättre på ett sätt, men det drar också mer

energi. Det blir en fråga om klimatsmart och skonsamt kontra tid. Där får var och en använda sunt förnuft.

Läs också: Därför ska du inte torka tvätten inomhus

Jeans behöver inte tvättas

FALSKT. Det finns en föreställning om att jeans inte ska tvättas alls. Detta är precis som med torkningen en livsstilsfråga, menar Mats Johansson.

– Obehandlad denim är färgad med indigofärg som sitter ytligt och nöts ut efter hand. När jeans tvättas rullar fibrerna i tyget runt och slitage jämnar ut sig. Om du vill att jeansen ska forma sig och få ditt personliga slitage ska du låta bli att tvätta dem för ofta, men jeans blir lika smutsiga som andra plagg. De enda plagg som aldrig behöver tvättas är de du aldrig använder.

Sköljmedel är en bluff

SANT.

– Sköljmedel är direkt skadligt för vissa material och är inte miljövänligt. Jag tillhör dem som menar att sköljmedel är helt onödigt, men andra säger tvärtom, säger Mats Johansson.

Sköljmedel fungerar mjukgörande genom att polymer som binder fukt sätter sig på textilens yta. Det sker förvisso på mikronivå men kläderna hålls alltså mjuka på grund att de fortfarande är lite våta.

– Jag menar att du hellre ska stryka och använda plagg för att mjuka upp dem.

Kläderna höll bättre förr

SANT. Takten har ökat i klädingindustrin, vittnar Mats Johansson. Det har resulterat i att bomull odlas snabbare, fibrerna blir kortare och svagare, och sömnaden slarvigare.

– Jag har följt textilindustrin på nära håll i 40 år och liksom många andra märkt att mormors gamla lakan håller än men att de billiga från varuhus går sönder efter några år.

Det finns fortfarande långsamt odlad bomull med långa starka fibrer, men den är ofta betydligt dyrare.

– Det är svårt att som konsument veta vilken kvalité ett tyg har. Jag tycker att man ändå ska försöka känna på varan i butiken. Är den billig, sträv och noppig redan från början håller den förmodligen inte lika bra.

Det går bra att tvätta skor i maskin

SANT. Tygskor med sömmar går bra att slänga in i maskinen. Om skorna är limmade kan de släppa och gå sönder eller ändra dimension, varnar textilläraren.

– En vanlig tennissko med gummisula och textil säger jag absolut 'ja' till. Här gäller det som alltid att förhålla sig till tillverkarens skötselråd.

Man kan tvätta utan tvättmedel

SANT. Det är kläderna som kommer i kontakt med vardagens sysslor som blir smutsiga. Plagg som inte har fläckar kan hängas på vädring utomhus eller sköljas upp i en maskin utan tvättmedel.

– Det finns svett och möjligtvis hudflagor på tröjan du bär på gymmet, men den är inte smutsig efter en användning. Det bästa för plaggets skull vore egentligen att duscha med det på och sedan bara hänga upp det att torka, säger Mats Johansson.

Land har i en tidigare artikel även berättat om en svensk uppfinning som gjort det möjligt att tvätta rent i 30 grader utan tvättmedel. Tack vare ett filter avjoniseras vattnet och får på så vis rengörande egenskaper då det bryter kontakten mellan textilfibrerna och smutsen på kläderna. Metoden har införts i flera hyresföreningar runt om i landet. **Läs också:** Ren tvätt utan tvättmedel med ny svensk metod

Flytande tvättmedel är mer miljövänligt

SANT. En fördel med flytande tvättmedel är att det är mer vattenlösligt än pulver och tas enklare om hand av reningsverk.

En nackdel är att det ofta innehåller konserveringsmedel för att motverka bakterietillväxt i flaskan. Allergiker kan reagera på detta varför det även finns flytande tvättmedel utan konserveringsmedel. Nackdelen med sådant är att det ofta är mindre effektivt, **skriver Tretti**.

En fördel med pulver är att det är billigare än flytande tvättmedel. En nackdel är att det är svårare att dosera och att överdosering leder till tråkiga klumpar i maskinen. De starka partiklarna i pulvret kan även nöta hårt på kläderna.

– I slutändan är det en smaksak vad man vill använda, säger Mats Johansson.

Plagg som inte är fläckiga men behöver en uppfräschning kan med fördel ångas med en steamer. **FOTO: ISTOCK**

Steamer är bättre än tvätt i maskin

SANT. I elektronikbutiker säljs handhållna ångmaskiner som sägs ånga bort skrynkligheter och fräscha upp känsliga material som ylle, silke och kashmir. Mats Johansson tror att steamers är framtidens tork- och tvättmetod.

– Det har blivit trendigt med ånga. Ångan tar inte bort fläckar men eftersom den kommer upp i temperaturer om 120-140 grader är steamern en effektiv bakteriedödare. Dessutom har ånga till skillnad från tvätt och torktumling lite mekanisk påverkan på tyget.

Ångan kan även blåsa bort sådant som sitter löst på kläderna, till exempel pollen och små partiklar.

– Ånga känns som ett nytt och hållbart verktyg att ha hemma, säger Mats Johansson.

